

tegn

4/12 - et magasin for Skjold menighet
med artikler og reportasjer fra hele Fana prosti

Er det snart jul?!

Nei, nei, ta det helt med ro. Men planleggingen av den tradisjonelle julemessen må starte nå.

Side 4

Nellys historie

Legene ga Nelly Kroksnes under ett år

igjen å leve. Dette er nå ti år siden.

Side 6-7

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Arven fra fortiden

Den genetiske arven etter neandertalerne er nå kartlagt. Resultatene sier mye spennende om oss selv den dag i dag.

Side 10-11

Diakon på plass

Endelig har vi fått en diakon i full stilling i

Skjold. Møt Kjerstin-Marie Vereide.

Side 14-15

K-leir!

Konfirmantene har vært på leir. God leir og flotte konfirmanter, her Christina Zahl (øverst) og Frøya Johnsen Kyrkjebø. Se også side 3.

Kontaktinformasjon side 13 • Kalender side 16

Den gode sammenheng

REFLEKSJON AV BJØRN MOE

Jeg leser for tiden en murstein av en bok, om de store forandringer i Europa tidlig i det forrige århundret. (Follett: Kjempenes fall)

En liten beretning er tidlig i boken, om russere og blant dem russiske jøder som forlater Russland og vil til det lovede land. De blir lurt av skipperen som seiler dem vestover. Han dropper dem av i Cardiff i Wales i stedet for i New York. Jøder og russere allerede bosatte i Cardiff trår etterhvert hjelpende til. Livet ble ikke som planlagt, men de var i hvert fall ikke alene i et fremmed land.

Vi hadde i fjor noen dagers ferie i Barcelona og den nesten ferdige kirken La Sagrada Família skulle selvsagt besøkes. Køen for å komme inn var imidlertid stor og lang og med liten fremdrift. Vi kom til å se skiltet med gudstjenestetider og bestemte oss for å troppe opp tidlig neste morgen til en morgenmesse. Dagen etter var vi til gudstjeneste i et sidekapell sammen med 50-60 andre, som stort sett så ut til å være lokale spanske menighetsmedlemmer. Og vi fikk en liten kikk på kirken og byggearbeidene. Tankene kom mens byggearbeidene ble gjenopptatt og turistene toget inn i kirken; vi var fremmede, men vi hadde allikevel et sted å gå. Vi hadde noe hjemme i Norge som ga en tilknytning til noe utenfor vårt lille land.

Jeg har nettopp kommet hjem fra en konfirmantleir. Kommet hjem fra felleskap. Men felleskapet slutter ikke etter hjemkomsten. Det er her under kappeprøvinger og konfirmasjonsgudstjenester. Det er her når konfirmasjonstiden er over. Det er her når alle har gått hvert til sitt, når de unge har forlatt mor og far og reist ut for å skape sine egne liv.

Troens sammenheng har langt på vei vært gjort til et personlig anliggende hos oss. Og så er det kanskje både det, men også det stikk motsatte. Ja først og fremst det motsatte. Troen på Kristus binder sammen, ikke fordi den enkelte troende er så flink og sterk, men fordi det gjennom troen på den forsonende Gud skapes en likhet som gjør at vi kan omgås. Høy eller lav, rik eller fattig, og på tvers av landegrensene og språk.

Nådens felleskap kalles det. ●

Leir - også denne sommeren

Etter 8 år på Voss så hadde Skjold menighet i år lagt konfirmantleiren til Frekhaug.

TEKST OG FOTO BJØRN MOE

Nord-Hordland folkehøgskule var stedet en liten uke i begynnelsen av august. Søndag 5. 8. møtte nesten 20 ledere frem og hadde sin oppladning og mandag morgen ankom konfirmantene. Det var ikke bare nytt sted men også litt nye varianter av opplegget. Mer tid ute, mer aktivitet for kropp og mindre direkte gruppearbeid / undervisning. Kanopadling, samtaler, teambuilding, svømmehall, klatrevegg, frisbee-spilling, fotball og rebusløp var

noen av aktivitetene samt gode kvelds-avslutninger og egenprodusert underholdning. Med en skole som byr på det meste, ett helt greit norsk oppholdsvær (for det meste), fantastiske ledere som stiller opp i en uke, og flotte konfirmanter så ble leiren en fin opplevelse. Noen småjusteringer vil vi nok gjøre til neste år, men slik er det når sted og planer er nye av året.

Torsdag 9. august ble det ryddet og pakket før vi samlet oss til en enkel nattverdsgudstjeneste og hjemtur. Vi kommer tilbake neste år! ●

Menighetsrådet 2011 – 15

I september ble det valgt nytt menighetsråd i Skjold. Vi møtes omtrent en gang per måned, fem ganger om våren og fire ganger om høsten. Menighetsrådet har et omfattende ansvar.

AV EVA TRY, MENIGHETSRAÐSLEDER

Av aktuelle saker kan nevnes: vedtak om offertildelinger, gi uttalelse ved ansettelse og i forhold til prinsipielle saker som for eksempel i forhold til omorganiseringer av Bergen kirkelige fellesråd. Vi vedtar ulike strategier og planer for arbeidet og har et overordnet økonomisk ansvar.

I Kirkelovens § 9 står det: «Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, dømte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål, og legemlig og åndelig nød av-

hjulpel». Dette innebærer også ansvar for «at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet», samt ansvar for selve kirkebygget.

Kirkelovens bokstav og menighetsrådets vedtak er bare ord på et papir og har derfor klare begrensninger i det levende menighetsliv. Det er hender og hode og levende personer innsats som puster liv i alle samlinger om Guds Ord og gir innhold i ulike tiltak og tilbud for menighetens medlemmer i alle aldre. Den viktigste innsatsen skjer uten tvil av de ansatte og av alle frivillige!

Underutvalg

Menighetsrådet har organisert sitt ar-

BIKELAND • BØNES • FANA • SKJOLD • SLETTEBAKKEN • STOREVEIT • SØREIDE
Menighetsbladene i Fana

Tegn nr 4, 2012. Bladet utgis av menighetsrådet i samarbeid med BKF og de andre menighetene i Fana, og sendes til alle hjem i menigheten. Vi tar med glede i mot artikler av ulike slag og gjerne tips til reportasjer.
Levering av stoff: Leveres menighetskontoret eller på e-post: tegnt@broadpark.no.

Digitalfoto: Benytt høy oppløsning.

Lokalredaksjon: Bjørn Moe.

Lokal kontaktinformasjon: Se side 13

Sentralredaksjon: Kun henvendelser ang. fellesstoff til

bladet (side 5-12). All annen kontakt: Se side 13.

Redaktør: Magne Fonn Hafskor

tlf. 55 39 04 40 - eyecu@online.no

Produksjon: Dragefjellet - post@dragefjellet.no

tlf. 55 23 25 47 - Filer over 5 mb: jan.hm@frisurf.no

Trykk: Bodoni

Annonser, fellessider (side 5-12):

Knut Sundt Rosenlund - 906 96 474 - costly@online.no

Annonser, lokalsider: Kontakt lokalredaksjonen.

Stoffdeadline neste nummer:

Mandag 24. september

Utgivelsesdag neste nummer:

Tirsdag 9. oktober

Møtekalender/utgivelsesplan:

Se facebook-gruppen «Informasjon menighetsblader Fana prosti»

beid i ulike undervalg som har hver sine ansvarsområder. Det betyr at hvert medlem har ansvar i hver sine undervalg. Av noe av det siste vi har vært opptatt av kan nevnes ansettelse av ny diakon og oppstart av besøkstjeneste, som diakoniutvalget har ansvar for. Vi har følgende undervalg: Arbeidsutvalget (AU), diakoniutvalget, trosopplæringsutvalget, økonomiutvalget, kulturutvalget, misjonsutvalget, husstyret, redaksjon for menighetsbla-

det, gudstjenesteutvalget. Ved valget i fjor høst fikk de yngste flest stemmer! Det var morsomt og flott!

De yngste er:

Lars Olav Hammer, trosopplæringsutvalget og økonomiutvalget, Marianne Elise Fasmer Morland, misjonsutvalget, Ingrid Walde, nestleder, medlem i AU og leder av gudstjenesteutvalget.

Menighetsrådet. Første rekke fra venstre: Aud Myklebust, Målfrid Litlere, Mary L. Lien, Randi M. Wie, Randi L. Viken, Lillian Morken, Lars Olav Hammer Andre rekke fra venstre: Ingrid Walde, Øystein Pettersen, Sidsel Brækken, Eva Try, Marianne Eikner, Marianne F. Morland. Bakerst, sokneprest Arne Brekke. FOTO: TOVE BREKKE

Vi andre er:

Målfrid Litlere, diakoniutvalget, Randi L. Viken, husstyret, Marianne Eikner, representant i Bergen kirkelige fellesråd og medlem i AU, Eva Try, leder og medlem i AU, Øystein Pettersen, kulturutvalget og redaksjon for menighetsbladet, Mary Lepsøe Lien, diakoniutvalget, Randi Margrethe Wie, husstyret, Aud Sørheim Myklebust, diakoniutvalget, Lillian Morken, misjonsutvalget, Sidsel Brækken, trosopplæringsutvalget. Jorunn Lillebø har hatt permisjon dette første året, og Michelle Jamt har permisjon neste halvår.

Ta kontakt med oss om du har innspill eller ideer! Kontaktinformasjon finnes i menighetsbladet og på www.skjold-kirke.no

ICA Supermarked

**FAGKUNNSKAP OG
STORT UTVALG!**

GULLSMED
H. GAMS-HAUGSØEN

TORGALLMENNING 55 36 40 00
LAGUNEN 55 13 38 60
www.hgh.no

Besøkstjeneste i Skjold menighet

De to siste årene har menighetene i Fana prosti jobbet med å få etablert besøkstjenester. Det er blitt arrangert seminarer og flere deltakerne har meldt sin interesse.

Leder av diakoniutvalget i Skjold menighet, Målfrid Litlere, er en av ildsjelene bak besøkstjenesten. Hun sier at det er mange som av ulike grunner har lite omgang med andre. Menigheten ønsker å være med å legge til rette for et varmere samfunn ved at mennesker kan møtes.

-Du er selv blitt besøksvenn?

- Ja og det er spennende. Jeg opplever at det er en meningsfylt oppgave. Når jeg er tilknyttet en besøkstjeneste, står jeg i en sammenheng og kan få støtte og oppfølging. Dessuten får jeg treffe andre besøksvenner og kan få faglig påfyll.

-Hvem kan bli besøksvenn?

Alle som kan tenke seg å bruke litt av sin tid for å glede et annet menneske. En må tørre å lytte og kunne snakke om det som er viktig. Og bare for å ha sagt det; både unge, voksne og eldre er velkommen!

-Hvor skal en henvende seg hvis en ønsker å ta imot besøk eller være besøksvenn? Da kan en kontakte diakonen i Skjold, som vil være koordinator av tjenesten. Hun vil innhente nødvendig informasjon og avklare hvem som kobles sammen.

Målfrid forteller at det nå er flere som har «funnet hverandre» gjennom besøkstjenesten. Men noen må åpne sitt hjem for at gjesten skal komme inn. Hun håper det er flere som tør å ta sjansen.

For mange har det blitt første skritt for å endre en lei livssituasjon. ●

Julemesse i Skjold kirke: Forberedelsene starter nå!

Også i år arrangeres en tradisjonell julemesse til inntekt for Skjold menighet.

Her trengs det en stor dugnadsinnsats. Alle oppfordres til å bidra! Kanskje du kan delta for første gang i år. (Spesielt de under 50 år oppfordres til å delta!) Til salgsdisken må produksjonen starte nå for slikt kan ta litt tid. For noen er det kanskje enklere å kjøpe en gevinst; liten eller stor.

Delta i ryddegjengen før eller etter Julemessen, stå noen timer i kafeen, bake en kake... Vil du bidra, - meld deg!

Ikke vær beskjeden. Julemesse er kjekt! Det er selvfølgelig også viktig at folk selger og kjøper lodd, og det vet vi det er mange som er veldig flinke til. Takk til alle som har deltatt i mange år. Håper dere stiller også i år!

Salgsdisk: Til alle «nevenyttige», sett i gang og lag ting. Strikk, sy eller produser det du tror noen kan tenke seg å kjøpe.

Noen ideer:

- * Selbuvotter i alle størrelser,
- * Alle typer dukketøy i fine farger.
- * Julepynt – Ulike typer engler og nisser, til pynt og til å leke med.
- * Fine, myke sett med lue og skjerf.
- * Julebrød, Lefser, Havrekjeks og andre kaker på glass, Syltetøy

For alle typer strikket tøy er det fint om garnlappen festes på plagget slik at folk får riktig vaskeinformasjon.

Gevinster

Ser du noe fint i en butikk allerede nå så kan kanskje nettopp det kan bli din/deres gevinst-gave i år. (Sportsting, leker, reiseeffekter, bøker, ulike bruksting m.m. til hus og hjem.....)

Hovedlotteriet:

Her trengs det (så raskt som mulig) litt større ting. Kanskje noen kan gå sammen om å kjøpe.

Årelotteriet:

Hva som er gode åregevinster er det svært delte meninger om. Desom sitter i salen er svært ulike og noe av "sjarmen" er vel at det er mange som vinner. Generelt råd er; «gi en gevinst som du selv kan tenke deg å vinne». Gjør alle det, blir det noe for en hver smak. Gevinster kan godt leveres allerede nå, det er bare fint!

Utfordringen til hver enkelt er altså:

- * slutt opp om Julemessen, sett av datoen allerede nå
- * bruk fantasien slik at salgsdisk og gevinstbord blir varierte og fine
- * meld deg til praktisk innsats.

Kontakt gjkerne julemessekomiteen ved Ellen E. Fasmer, tlf. 55 13 31 09 etter kl 17, eller send en mail til ellen@fasmer.no eller en sms til 48185156 og fortell hva du ønsker å bidra med. ●

BYGGMESTER
ERLING VALDE A/S
ALT I TØMMER- OG INNREDNINGSARBEIDER
Smøråsvn. 22 - Telefon 55 13 05 80

VI LEVERER I HELE BERGEN!

TOPPE BLOMSTER
www.toppeblomster.no

Kilden Senter 55 13 71 56 Oasen Senter 55 16 16 88
Sletten Senter 55 28 21 31 Asane Senter 55 18 36 25

Sofus

FRISØRSALONG
Tlf. 55 13 09 33
Sæterv. 1
5236 Rådal

Kulturkalender

Fana kirke, søndag
9. september kl. 19.00:
Orgelkonsert med Marco
Aurélio Lisch (Brasil)
Billetter kr 100.

Bønes kirke tirsdag 18.
september kl. 19.30:
Kulturkveld om Fredrik
Konow Lunds boligarki-
tektur på Kråkenes.

Storetveit kirke lørdag
22. sept. kl. 17.30: Jubi-
leumskonsert med Agape.

Fana kyrkje lørdag 29. sept.
kl. 17: Jubileumskonsert
med Fana kyrkjekor og
Fana kammerorester

Birkeland kirke søndag
30. sept.: Diakoniens dag.
Preken v. biskop emeritus
Olav Skjevesland m.m.

Søreide kirke torsdag
4. oktober kl. 20.00:
Bergen Musik Corps og
koret Jubilate hyller Erik
Bye i ord og toner. Fri
entré, kollekt.

Bønes kirke tirsdag 23.
oktober kl. 19.30: Kultur-

kveld med pastor Egil
Svartdahl. Tema: «Den
gode samtalen».
Pris kr. 100,-

Slettebakken, lørdag
3. november: «Menighe-
tens dag», med mange
aktiviteter inne og ute.

Folkekirken vår består!

I 2014 er det 200-årsjubileum for grunnloven. 200 år er mange dager. Vårt samfunn er kraftig forandret fra den gang til nå.

REFLEKSJON AV
PROST PER
BARSNES

Grunnloven har også tidligere blitt endret og «ført ajour» i forhold til endrede holdninger i samfunnet. I 1814 var for eksempel jøder diskriminert og ute-stengt fra riket, noe Henrik Wergeland i sin tid kjempet intenst for å endre, og lyktes med til sist.

Norge er i dag et pluralistisk samfunn, hvor ulike livssyn lever side om side. Religionsfrihet er en viktig menneskerett, og det stilles i dag krav til at Staten likestiller de ulike livssyn og trossamfunn, stimulerer til at de gjensidig respekterer hverandre, og gjør sitt til at de som borgere av Norge lever fredfullt sammen. Likestillingen kommer også til uttrykk ved at alle tros- og livssynssamfunn får det samme kronebeløp i tilskudd fra Staten per medlem som Den norske kirke får. Denne ordningen ble innført før grunnlovsendringen den 21.05.2012.

En annen viktig side ved religi-

onsfriheten er at tros- og livssynssamfunn har selvråderett. Utnevning av biskoper og proster vil heretter skje i regi av Kirken selv, ikke av regjeringen i statsråd. Det såkalte tverrpolitiske kirkeforliket i Stortinget som førte til grunnlovsendringen har derfor sterk støtte både i Den norske kirke og i de andre kirkesamfunn i Norge. I tråd med likestillingen er «den evangelisk lutherske kirke» strøket i §2, der det heter: «Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskerettighetene». Forbliver er et viktig ord som understreker at grunnlovsendringen ikke representerer en endring i det verdifundament Norge som stat fortsatt skal bygges på.

Som landsdekkende folkekirke har Den norske kirke tatt ansvar for at alle nordmenn, hvor de enn bor, i sentrale strøk eller langt utenfor allfarvei, alltid har hatt kirkelig betjening tilgjengelig. Her skiller statskirken seg fra de andre kirkesamfunn, som i sin frihet ikke tar slike hensyn når det gjelder hvor de skal virke. Her

gjelder det å være på vakt. Den norske kirke skal fortsatt være en landsdekkende folkekirke, men det sier seg selv at trang økonomi kan sette en slik målsetting under press.

Nettopp for å ivareta at Den norske kirke skal være landsdekkende, får Den norske kirke som folkekirke derfor fortsatt en særstilling i grunnloven i forhold til andre kirke- og livssynssamfunn. I den nye §16 står det eksplisitt: «Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelist-luthersk kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skal understøttes paa lig Linje».

I praksis vil den menige mann og kvinne ikke merke noen forskjell. Selv om forholdet mellom stat og kirke er endret ved at vi har fått en konfesjonsfri stat, så er vår landsdekkende folkekirke fortsatt en form for statskirke, der det økonomiske ansvar for kirkens virksomhet også i fremtiden deles av stat og kommune. ●

Ta kontakt dersom du ønsker at ditt barn eller din ungdom skal ha en skolehverdag hvor kristne verdier råder grunnen.

En skole hvor den enkelte har betydning!

Bergen Kristne Grunnskole
Øvre Kråkenes 49
Tlf 55 98 78 20, www.bkgs.no

Husk på dåpsbarna!

Gode bøker og god musikk får du hos

Bok & Media Vestbok

Vetrlidsallmenningen 1
tlf. 55 31 79 63 post@vestbok.no
www.vestbok.no

Mellom hvert menighetsblad...
følg med i

Fanaposten

Tlf.: 55 11 80 10
Fax: 55 11 80 11

Hver fredag:
Kunngjøring om
gudstjenester
i Fana Prosti.

E-post:
sylvi@fanaposten.no

Vil du bli frivillig medarbeider på Kirkens SOS?

Innføringskurs for nye frivillige medarbeidere på telefon eller SOS-chat begynner i september!

Vi trenger mennesker som vil prate med medmennesker som har det vanskelig. Oppgaven din er å lytte og tenke høyt sammen med den som tar kontakt. Du skal ikke gi råd eller løse den andre sine problem.

Du får innføringskurs, veiledning og videre faglig oppfølging så lenge du er med i tjenesten. Vanlig vaktturnus er ca. hver 12. dag, tilpasset din hverdag. Kirkens SOS er en døgnåpen krisetjeneste, tilgjengelig via telefon, SOS-melding og SOS-chat.

Du må være mellom 20 og 80 år, og du må ha avstand til egne kriser. Innføringskurs starter 24. september. Kurset er gratis og omfatter undervisning om samtalemetodikk og krisehåndtering.

Interessert? Kontakt Kirkens SOS i Bjørgvin, tlf 55 32 58 45/ mob 941 83 654
Epost: bjorgvin@kirkens-sos.no • Se www.kirkens-sos.no/bjorgvin form mer info.

 Kirkens SOS

Nelly Kroksnes (75):

Mirakelkvinnen

Da Nelly Kroksnes fikk diagnostisert eggstokkreft i fjerde stadium, ga legene henne 6-10 måneder igjen å leve. Ti år senere er alle spor etter kreften borte.

TEKST OG FOTO: MAGNE FONN HAFSKOR

– Jeg trodde at jeg skulle dø, for legene sa det jo. Men jeg følte det aldri slik, sier Nelly Kroksnes, som er en av åtte tidligere pasienter som forteller historien sin i en ny bok skrevet av forskere ved Universitetet i Tromsø.

Navnet Nelly Kroksnes skulle være godt kjent blant leserne av menighetsbladene i Fana. Da hun ble førtidspensjonert våren 2002, hadde hun bak seg 12 år som journalist i Fanaposten. Hennes blide åsyn var i denne perioden nærmest allestedsnærværende i bydelen. Men begynnelsen på hennes pensjonisttilværelse ble langt fra noen dans på roser.

– Samme høst som jeg sluttet i jobben, ble yngstebroren min syk og døde av hjernekreft, forteller hun.

– Det var fælt. Vi hadde et nært forhold, og delte interessen for litteratur og musikk.

Samtidig begynte hun selv å kjenne at noe var galt. Hun ble lett svimmel, og fikk en merkelig mage. Da hennes eldste barnebarn skulle konfirmeres, merket hun at kjolen strammet over magen.

Gikk til privatklinikk

– Fastlegen var på ferie. Da han kom hjem, var jeg blitt ordentlig dårlig. Jeg klarte ikke å spise, og ble tynn som bare det. Men magen vokste.

Hun antok selv at det var en vanncyste. Legen anbefalte henne å bestille time til ultralyd. Ventetiden var på et halvt år.

– Da gikk jeg til privatklinikken Omnia på Danmarks plass. Der traff jeg en eldre gynekolog med bakgrunn fra Haukeland sykehus. Han tok meg på alvor, og fikk meg innlagt på Kvinneklinikken. Hadde jeg fulgt fastlegens råd, ville jeg nok ikke levd i dag.

På Kvinneklinikken fikk Kroksnes slått fast at hun hadde eggstokkreft. En uke etter at hun kontaktet Omnia, ble hun lagt inn for operasjon.

– Etter operasjonen spurte jeg kirurgen om han hadde fått fjernet det meste. «Vi kan snakke om det i morgen» var det korte svaret.

Fikk dødsdommen

Operasjonen hadde avdekket at hun hadde spredning til lungene. Sykdommen var kommet for langt, og hun ble bare åpnet og lukket igjen.

– Dagen etter fikk jeg snakke med en annen lege. «Er det dødsdommen du gir meg?» spurte jeg. «Du har liten og ingen sjanse til å bli frisk, men vi prøver om cellegift kan hjelpe noe», svarte han, og ga meg 6-10 måneder igjen å leve.

– Forberedte du deg på å dø?

– Ja, men jeg følte aldri at jeg skulle dø. Men jeg trodde det, for de sa det jo. Jeg husker godt hva jeg sa til legen, selv om det nå er ti år siden. «Livet mitt har vært godt», sa jeg. «Jeg har opplevd mye, fått brukt evnene mine, har familie som jeg er glad i og jeg er ikke redd».

– Hva svarte legen til det?

– Han sa at en slik filosofi var den beste hjelpen jeg kunne ha.

Magnetterapi og misteltein

Hjemme hadde jungeltelegrafene gått mens hun var innlagt. Mange engasjerte seg for henne, og hun fikk råd om alt fra styrkedrikker til alternative behandlere. Et av rådene var å kontakte Bergen Magnetterapi, en klinikk lokalisert i Åsane.

– Min datter, Ine, hadde hørt om en mann som ble frisk der, forteller hun.

– Så jeg var så vidt ute av sykehuset før vi dro av gårde.

På magnetklinikken ble hun tatt godt imot av behandleren, som også eier og driver firmaet. Han fortalte at han ikke kunne behandle sykdommen, men han kunne hjelpe henne med å få immunforsvaret opp og gå igjen. Hun tok behandling der tre ganger ukentlig, ved siden av at hun fikk resept på misteltein fra en lege som også praktiserer naturmedisin.

Svulsten borte

– Jeg reagerte sterkt på den første sprøyten med misteltein. Legen sa at det var et godt tegn, siden det betydde at medisinen virket. Den gode kampen var i gang.

Denne høsten tok hun også hele tre cellegiftkur. Det hadde vært en utmattende

tid, men hun begynte nå å føle seg bedre. I slutten av november 2002 ble hun så innlagt på Haukeland sykehus for ny undersøkelse. Det viste seg da at svulsten var så godt som borte, og at det dermed var mulig å operere. Julen det året ble bedre enn hun kunne håpet på, og like over nyttår ble hun innlagt for å operere bort det som var igjen av svulsten.

Flyttet til Åsane

– Så var jeg plutselig frisk, sier hun.

– Jeg vet ikke hvordan det gikk til, men det må ha vært en kombinasjon av cellegiften, magnetbenken og mistelteinen.

Sykdommen hadde brakt familien hennes tett sammen, og senere samme året flyttet hun og mannen inn i tomannsbolig i Åsane sammen med datteren, svigersønnen og sønnen deres.

– Alle de gode naboene våre i Ulsmågåsen var borte, så det var ikke lenger noen grunn til å bli boende der, forteller hun.

– Så ble din mann syk?

– Jeg vil ikke si det slik. Men gjennom flere år ble han sakte men sikkert mer dårlig til beins. Han hadde løsemiddelskade, men døde av kreft.

Døde på påskeaften

Mannen hennes hadde nok hatt kreft lenge, men det ble oppdaget først da han trakk en visdomstann. Da gikk det fort.

– Knut døde på påskeaften i fjor, sier hun stille.

En tåre trille nedover kinnet.

– Det er godt at vi mennesker ikke vet alt som skal skje.

– Har du gjort deg noen tanker om det åndelige oppe i alt det du har vært gjennom?

– Jeg har alltid vært et veldig religiøs menneske. Helt siden jeg var liten har jeg sett en mening i alt som skjer.

Eldre lesere husker kanskje faren til Nelly Kroksnes. Han het Cornelius Josef Corneliusen (1888-1972), og var aktiv i arbeiderbevegelsen i Bergen.

Fritenker

– Min far var syndikalist, og stod utenfor partisystemet. Jeg husker at han hadde

VAR DØDSSYK: – Livet har ikke forandret seg, men det er blitt mye dypere. Jeg har fått mer trygghet i meg selv, sier Nelly Kroksnes, som legene bare ga få måneder igjen å leve – for ti år siden.

mange innlegg i en avis som het Arbetet. Min mor kalte ham bare for Nel, det er derfor jeg fikk navnet Nelly. Da jeg var liten, pleide jeg å presentere meg som Nellekine.

Hun smiler, fortaper seg et øyeblikk i minnene.

– Han omtalte seg selv som fritenker.

– **Det har du arvet?**

– Ja. Men jeg er likevel en kristen. Jeg tror på en høyere mening med det hele, at det finnes krefter i tilværelsen.

Ble bønnhørt

Hun ser opp i taket.

– Det var en morgen i fjor vinter, da min mann var syk. Vi hadde strevd lenge med å få kontakt med legene, og hadde til slutt fått en time på sykehuset. Min datter skulle kjøre oss. Da vi kom opp i veien, viste det seg at bilen hadde punktert. Da foldet jeg hendene og ba en bønn.

I samme øyeblikk kom naboen hennes kjørende forbi, og tilbød seg å hjelpe.

– Han skrudde av hjulet, og lånte oss stepphjulet sitt, slik at vi nådde frem til Hau-

keland til avtalt tid. Det var et viktig møte, og vi hadde strevd med å få hjelp.

«Nå reiser du»

– **Hvordan tok dere farvel?**

– Det var veldig pent. Stille. Aldeles nydelig. Han hadde hatt det så vondt så lenge, men hadde nå fått god hjelp fra smerteteamet. Han beholdt sin klare forstand til det siste.

Hun snakker langsomt, og øynene blir våte igjen.

– Knut kunne ikke lenger snakke, men skrev lenge. De tre siste døgnene bodde Ine og jeg på Haukeland. Langfredag var han veldig bevisst. På påskeaften var han roligere. Vi kunne se at han ikke hadde det vondt. Han fulgte oss med øynene og trykket oss i hendene. Jeg og Ine stod på hver vår side av sengen og snakket til han. «Nå reiser du» sa jeg.

Tror på noe mer

Hun tørker en tåre.

– Det var godt at han fikk dø, sier hun.

– Jeg tror på en styrelse både i denne ver-

«Alternative veier: Pasienter med eksepsjonelle sykdomsforløp» er skrevet av Tove Kruse og Anita Salamonsen, og ble utgitt av Gyldendal forlag nå i august.

FAKTA: Eksepsjonelle sykdomsforløp

- «Alternative veier» presenterer viktige veier til ny kunnskap om alternativ og komplementær behandling.
- Nelly Kroksnes og syv andre tidligere pasienter med alvorlige diagnoser forteller her om sine gode sykdomsforløp knyttet til bruk av alternativ behandling.
- Felles for de åtte er at de har registrert sine erfaringer i Register for eksepsjonelle sykdomsforløp (RESF) ved Universitetet i Tromsø.
- Boken gir innblikk i erfaringene og kunnskapen som disse åtte pasientene har tilegnet seg.
- Boken inneholder også ny forskning på norske og danske pasienters eksepsjonelt gode sykdomsforløp.
- Et eget kapittel inneholder innspill og refleksjoner rundt pasienters bruk av og erfaringer med alternativ behandling.
- Mer informasjon: www.gyldendal.no

PÅ CRUISE: – Knut hadde så fint smil, sier Nelly Kroksnes. Bildet ble tatt på et cruise fra Italia til Tyrkia våren 2007. – Det var noe av det flotteste jeg har vært med på. FOTO: PRIVAT

den og i andre dimensjoner. Vi mennesker skal ikke vite alt, det er nok ikke meningen. Men det finnes nok mye mer.

– **Tror du at dere vil treffes igjen?**

– Ja. Jeg går ikke og tenker på det, men jeg kan merke et nærvær. I bokhyllen har jeg et bilde fra et cruise vi var på. Om kvelden ser jeg på det, og forteller ham hva jeg har gjort. Da er det som om ansiktsuttrykket hans på bildet forandrer seg. Han lyser liksom opp. ●

– Jeg har 4000 barn

Etter å ha vært fengslet og torturert for sin kristne tro, ble Genet Loulseged hjulpet til Norge. I dag driver hun en omfattende virksomhet for fattige og foreldreløse barn i hjemlandet Etiopia.

TEKST OG FOTO: MAGNE FONN HAFSKOR

– Noen misjonærer visste om min situasjon, og hjalp meg til å få et studieopphold ved Universitetet i Oslo, forteller Loulseged.

Dette var sommeren 1984. Genet, som den gangen var 25 år, hadde vært utsatt for fengsling og tortur på grunn av sin kristne tro.

– Kristendom var forbudt under den daværende kommunistiske regjeringen. Vi ble tvunget til å verve oss i deres politiske organisasjon, men jeg nektet.

Hun ble da arrestert, og satt fengslet i to måneder. «Fengselet» var en nedlagt garasje. Her satt hun sammen med flere andre fanger, uten nok klær og med minimalt av mat.

– Visste foreldrene dine hvor du var?

– Ja, nesten hele min familie var arrestert, og min eldste bror ble drept.

Hun blir stille. Det kommer noen tårer, og hun snur seg vekk.

– Du ble slått?

– Ja med stokk og spiker.

– Du var bare 25 år. Var du redd?

– Ja, jeg var redd hele tiden. Jeg visste at folk ble drept. Men jeg ba til Gud, og Han hjalp meg.

22. juli 2011

I fjor var hun i Oslo da bomben ble sprengt i

regjeringsbygget. Da kom tankene tilbake.

– Det var sjokkerende å oppleve dette i freidige Norge. Først trodde jeg det var et jordskjelv. Folk rundt meg ramlet overende, og jeg så vinduer bli knust. Jeg hørte sirener, og folk løp forvirret rundt. «*Nå skjer det som jeg rømte fra*» tenkte jeg.

Da hun kom til Norge i 1984, fikk hun både oppholdstillatelse og plass på bibelskole. Senere fortsatte hun med studier på BI i Oslo, og ble bedriftsøkonom.

– Så du ble værende i Norge?

– Ja. Jeg begynte å jobbe hos forskjellige firma som tolk og regnskapsfører.

500 kroner i startkapital

Arbeidet med den nye organisasjonen begynte etter at Genet Loulseged, for første gang på ti år, reiste hjem for å besøke sin familie. Dette var i 1994, etter at kommunistregimet var falt.

– Min far var alvorlig syk, og døde en uke etter at jeg kom. Jeg ble værende en stund, og så med egne øyne hvordan situasjonen var. Folk fra min generasjon var uten jobb, det var mye fattigdom og barna savnet skolegang.

Hun sendte derfor et brev til sine tidligere klassekamerater i Norge, som svarte med å sende henne 500 kroner. Det ble startkapita-

Fakta om Etiopia

- BNP per innbygger: 350 USD
- Barnedødelighet per 1000: 104
- Hiv-smittede, 15-49 år: ca. 1,4 prosent
- Barn i skolen: 83,5 prosent
- Analfabeter 15-24 år: 70,2 prosent

KILDE: NORAD.NO

len for New Life Community, der Genet Loulseged er daglig leder.

Skoler og barnehjem

– Det begynte med en utendørs skole, der jeg fikk med meg mine barndomsvenner som lærere. Hele organisasjonen er bygget opp fra ingenting, forteller hun.

Tilbake i Norge fikk hun vist egne videoopptak på lokaltv i Oslo. Mange ble rørt av det de så, og tok kontakt for å støtte henne. Dette ble opptakten til New Life Community, og selskapet ble registrert i Brønnøysund. I dag driver de blant annet elleve skoler, seks yrkesskoler, gymnas, fire helsestasjoner og barnehjem for foreldreløse barn. Mange barn mistet sine foreldre i krigen mellom Eti-

FREMTIDSHÅP: – Jeg håper på en lysere fremtid for Etiopia når vi får utdannet flere folk, sier Genet Loulseged.

STORT BEHOV: Mer enn 100.000 barn (under) bor på gaten i Addis Abeba. Organisasjoner som NLC møter enorme oppgaver. FOTO: OLAV ASPHOLT

opia og Eritrea (1998-2000). I tillegg dør mange voksne av aids-relaterte sykdommer. Forventet levealder i Etiopia er 45 år.

Mistet Norad-støtte

– Vi hjelper mange familier på helsestasjonene våre, og vi har også fått bygget en vannpost med rent vann, sier hun.

Organisasjonen jobber nå i tre av landets regioner, men sliter økonomisk etter at Norad kuttet sin støtte.

– Vi hadde en avtale med Norad på seks år, der de årlig støttet oss med 900.000 kroner. Denne avtalen gikk ut i 2010. Men vi jobber med å få på plass en ny avtale.

En etiopisk årslønn ligger rundt kr 20.000 om du har høyere utdanning, halvparten

Nei til ytterligere Norad-støtte

– NCL-søknadene ble vurdert som svakere enn mange av konkurrentenes.

AV MAGNE FONN HAFSKOR

Dette sier sier underdirektør Gunvor W. Skancke i Norads avdeling for sivilt samfunn. New Life Community fikk 2,7 millioner kroner i tilskudd fra Norad i årene 2008-2010. Støtten gikk via Global Aid Network. I 2010 sa Norad at dette ville være det siste året med økonomisk støtte, men NLC søkte likevel i 2011 og fikk avslag.

– Konkurransen om midler til frivillige organisasjoner er stor, understreker

Gunvor W. Skancke.

– NLC driver i dag et omfattende arbeid i tre regioner, der Norad-midlene har vært viktige for å sikre kontinuiteten. Er det ikke uheldig å vinge klippe en organisasjon som dere selv har vært med å bygge opp?

– Det er nettopp den økonomiske bærekraften i innsatsen som har vært tema i dialogen mellom Norad og NLC, forklarer hun.

Bistandsmidler skal kun

ha en begrenset varighet, og Norad er opptatt av å utfordre organisasjonene på å finne flere økonomiske bein for sin virksomhet.

– Vi gir tilskudd til prosjekter, ikke til oppbygging av organisasjoner i seg selv.

– Er det gjort noen utredning på hva uteblivelsen av Norad-midler vil bety for NLC?

– Nei, men jeg antar at NLC har gjort slike beregninger selv, sier underdirektør Gunvor W. Skancke.

Fakta: New Life Community (NLC)

• NLC driver en omfattende virksomhet med blant annet barnehager og skoler for 4.500 fattige/foreldreløse barn.

• Organisasjonen har drevet integrerte barne- og kvinneprosjekter siden 1995 i Addis Abeba og fra 1999 i Akaki. I dag har organisasjonen vel 130 faste ansatte. Leder er Genet Loulseged.

• NLC Ethiopia har fått støtte fra Redd Barna og Kirkens Nødhjelp i Etiopia samt den norske og nederlandske ambassaden i Etiopia til bygging av infrastruktur og egen kapasitet.

• Du kan støtte arbeidet ved å sette penger inn på NLCs gavekonto 1644.28.14388.

• Mer informasjon: www.newlifecommunityethiopia.org og www.newlifecommunity.no

dersom ikke. Da sier det seg selv at Norad-midlene betalte lønnen for mange viktige medarbeidere.

Mikrofinans

Dersom de ikke får en ny avtale, håper organisasjonen å få inn penger fra firmaer.

– Vi har opprettet en ordning, der bedrifter kan forplikte seg til å gi oss 10.000 kroner årlig, opplyser Loulseged.

En viktig del av organisasjonens arbeid er såkalt mikrofinans, der de låner ut penger til oppstart av egen virksomhet. New Life Community samarbeider her med Degaf mikrobank, som har en rekke prosjekter rettet mot mishandlede kvinner og forebyggende arbeid mot hiv/aids og omskjæring av jenter.

– De fleste låntagerne er fattige kvinner. Jeg begynte for ti år siden med å låne ut penger til noen få kvinner. I dag har 3500 kvinner klart å starte egen virksomhet gjennom mikrofinans.

Familien først

Nøkkelen til denne suksessen har vært å låne ut til kvinner.

– Vi låner ut til menn også, men prioriterer kvinnene. Etiopiske kvinner har vært undertrykket. Når kvinnene får lån, rykker de opp

til toppsjef for familien, og prioriterer å bruke pengene til alles beste.

– Gjør ikke menn det?

– Ikke på samme måte som kvinnene. Jeg har sett mange eksempler på hvordan de har klart å bygge vannposter, få bedre boforhold og gi barna bedre kosthold.

– Hva sier far når mor får mikrolån?

– Det kan bli konflikter. Men kvinnene blir sterkere og sterkere, og vi ser resultatene.

Indre tilfredsstillelse

– Du har nå vært motoren i New Life Community siden oppstarten i 1994. Hva får deg til å gjøre dette?

– Jeg får en indre tilfredsstillelse når jeg ser elevene, som vi engang underviste på steiner i bambushus, gå ut av universitet og høyskole med gode eksamener. Det samme gjelder mikrofinans, der jeg ser hvordan dette forandrer livet for mange familier. Jeg sier til meg selv at jeg gir mitt liv for hele samfunnet.

– Har du barn selv?

– Jeg har 4000 barn. Min visjon er mitt barn. Det er fint å være sammen med ditt barn, passe på hva det spiser og hvilke klær det går i. Jeg føler det ansvaret hele tiden, og bruker all min tid på organisasjonen.

Hun smiler bredt.

– Det føles ikke som noe offer. ●

Neandertaler- genomet kartlagt

Hvem var neandertalerne, dette istidsfolket, som på en måte var oss - og likevel noe helt annet?

AV MAGNE FONN HAFSKOR

En del av svaret fikk vi i mai 2010. Det tyske Max Planck-instituttet for evolusjonær antropologi (EVA) kunne da, etter fire år med nitid arbeid, endelig publisere neandertalernes genom. Resultatet viste at vi fortsatt bærer med oss rundt fire prosent av denne utdøde menneskearten sitt genmateriale.

De navngjetne

Kanskje det er dette folket vi møter i Første Mosebok: «*Det var kjemper på jorden i de dager, og siden også. For gudesønnene gikk inn til menneskedøtrene, som fødte dem barn. Dette er de mektige fra eldgammel tid, de navngjetne*» (1. MOS. 6:4).

For navngjetne må de ha vært, disse kortvokste tungvekterne som moderne mennesker først ble kjent med da vi kom til

Arven etter

Midtøsten og Europa for rundt 60.000 år siden. Evolusjonært skilte vi lag med dem i Afrika allerede for mer enn 600.000 år siden. Da våre nærmeste forfedre møtte dem igjen, var de godt tilpasset den siste istidens harde klimatiske forhold, med kraftig beinbygning og robuste kropper. De var likevel langt mer avanserte enn våre populære forestillinger og mytologi (troll, kjemper, giganter, kykloper) vil ha oss til å tro.

Neandertalerens halskjede

I boken «*The Neanderthal's Necklace: In Se-*

HULEBOER: Mange turister ønsker å se Denisovahulen i Sibir, der beinfragmentene etter de mystiske denisovanerne ble funnet.

(Foto: Nikolay Chuvaev)

arch of the First Thinkers» (Wiley, 2002) tar den spanske paleoantropologen Juan Luis Arsuaga oss med på en reise tilbake til neandertalernes Europa. Han introduserer oss for et folk som hadde språk (de hadde sannsynligvis problemer med konsonantene k og g), kjente til ilden, laget vakre steinredskaper, spilte enkle melodier på beinfløyter og gravla sine døde sammen med blomster og urter. I franske huler er det funnet fargekrittliggende brunsteiner som kanskje ble brukt til dekorativ kroppsmaling og gjennomborede dyretenner som en gang har vært et halsbånd rundt nakken på en av datidens skjønnheter.

Detektivhistorie

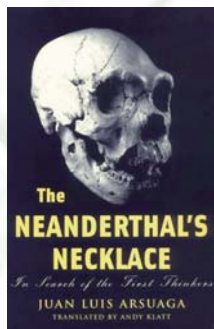
På jakt lot dette istidsfolket seg ledsage av en trofast firbent venn. Forskning tyder nemlig på at menneskets beste venn skilte lag med ulvegenene i en neandertalerleir for rundt 100.000 år siden. Jaktredskapene var trespyd og flintøkser, men ikke pil og bue.

SLEKTNING ELLER IKKE - DET ER SPØRSMÅLET: Svante Pääbo ved Max Planck-instituttet i Leipzig ledet arbeidet med å kartlegge neandertalernes genom. Her poserer han med et rekonstruert kranium fra en neandertaler. FOTO: FRANK VINKEN

istidsfolket

KULTURMENNESKER: Juan Luis Arsuaga forteller blant annet om funnet av et neandertalhalsbånd. Og hva er kjennetegnet på folk som liker å pynte seg? De har kultur.

Dette betød at de ofte gikk i nærkamp med byttedyrene, og da var det nok ikke alltid neandertalerne som gikk seirende ut. Moderne mennesker brakte ny teknologi inn i områdene deres, og funn tyder på at de handlet fiskekroker, harpuner og synåler (laget av bein) hos de nyankomne. Nå viser det seg altså at vi utvekslet mer enn enkle redskaper med dem. Å lese om dette er som å følge med i en spennende detektivhistorie, der det stadig legges frem nye beviser og funn. Oppdateringene finner du på hjemmesiden til Max Planck-instituttets avdeling for evolusjonær antropologi - med den passende nettadressen www.eva.mpg.de.

X-kvinnen

Det siste året har dette nettstedet skrevet mye om funnet av nok en spennende puslebit fra menneskehetens historie. Denne gangen handler det om den mystiske X-kvinnen, som verken var neandertaler eller

moderne menneske. Derimot representerer hun en hittil ukjent menneskerase som har fått navnet denisovanere (etter funnstedet). X står for ukjent, og er i så måte et veldig bra navn på denne siste oppdagelsen på menneskets stamtre. Det var i 2008 at forskere nærmest snublet over et en beinrest etter henne i den sibirske Denisovahulen i Altai-fjellene. Her hadde hun altså sitt bosted for 40.000 år siden, i en verden der neandertalerne fortsatt var den dominerende europeiske menneskerasen.

Urtidsmennesker

Så langt vet vi ikke så mye mer enn dette om hvem denisovanerne var. Funnene i hulen begrenser seg til X-kvinnens lillefinger, en jeksel fra et annet medlem av denne menneskerasen, noen beinredskaper og et polert armbånd. Det siste tyder på at denisovanerne var et avansert og oppfinnsomt folk, som, i likhet med neandertalerne, endatil likte å pynte seg. De var definitivt mennesker. DNA-analyser av de sparsomme funnene viser slektskap med folk fra øygruppen Melanesia (inkludert Ny-Guinea) i Stillehavet. Max Planck-forskerne tror derfor at denisovanerne en gang levde spredt over store deler av Øst-Asia.

Vi er alle afrikanere

Arven etter neandertalerne er større. Kartleggingen av deres DNA viser altså at deler av deres genmateriale finnes i alle nålevende

mennesker, bort sett fra afrikanere. Det siste er et paradoks i seg selv. Hele den menneskelige evolusjonshistorien fant sted i Afrika, og det er også her vi fortsatt finner våre aller nærmeste slektninger (sjimpansen, bonobo og gorillaen). Etter at vi forlot det afrikanske kontinentet, kolonisererte vi alle andre tenkelige steder på vår vidstrakte klode. Uten noensinne å se oss tilbake. Og neandertaleren? De siste sporene etter dette urfolket er bare 25.000 år gamle, og ble funnet i Gorhamhulen i Gibraltar-klippen - med utsikt over til det tapte afrikanske kontinent. ●

TUNGVEKTER: Rekonstruert skelett av neandertaler, basert på beinfragmenter fra en rekke ulike funn

Menneskets fire millioner år lange reise

- Moderne vitenskap mener at sjimpansen og underarten bonobo er våre to nærmeste evolusjonære slektninger.

- Adskillelsen mellom vår utviklingslinje og sjimpansens skal ha skjedd for rundt 4,1 millioner år siden.

- En teori er at dette har sammenheng med dannelsen av den østlige delen av Riftdalen, som deler Afrika på langs. De store afrikanske skogene ligger fort-

satt på vestsiden av denne kløften, savannelandskapet på østsiden.

- Typisk nok er sjimpansens og gorillaens viktigste områder ennå i skogene, mens de eldste sporene etter menneskets forfedre er funnet langs den 6000 kilometer lange riften.

- Eldst er de små australopitekinene, som trolig hadde sterke fellestrekk med moderne sjimpanser og bonoboer.

- For vel 2,4 mill. år siden utviklet de seg til homo habilis («håndverkmennesket»), den første arten som laget og brukte avanserte steinredskaper.

- De eldste sporene etter neste skudd på stammen, homo erectus («det oppreiste mennesket»), er 1,8 mill. år gamle.

- Homo erectus var de første til å bruke ild til å tilberede mat. De utvandret fra Afrika, og spredde seg til store deler av

Asia. Det er også funnet spor etter homo erectus i Spania og Georgia.

- Neandertalerne spredde seg til Europa og Midtøsten for rundt 400.000 år siden.

- Vår art, homo sapiens («det tenkende mennesket»), oppstod i Afrika for rundt 250.000 år siden. Vi utvandret fra Afrika for rundt 80.000 år siden, og har siden spredd oss til alle verdenshjørner.

MENNESKETS UTVIKLING: Hodeskaller fra australopithecus (1), homo erectus (2), neandertaler (3) og moderne menneske (4). ILL: V. P. VOLKOV

Kulturtipset: Verdens eldste kunstverk

«Gardner's Art through the Ages: The Western Perspective» er den lange tittelen på en av de virkelige mursteinene du bør ha i bokhyllen din dersom du er kunstinteressert.

MAGNE FONN HAFSKOR

Det praktfullt illustrerte tobindsverket er ført i pennen av den amerikanske professoren Fred S. Kleiner, og innledes med et kapittel om forhistorisk kunst.

Forfatteren går her direkte til det som må være menneskehetens aller eldste kjente kunstverk: En liten stein med et enten inngravert eller naturlig formet ansikt med tydelige menneskelignende trekk. En av våre forfedre (av arten *Australopithecus*

africanus) brakte denne steinen med seg til hulen sin i Makapansgatdalen i dagens Sør-Afrika, etter å sannsynligvis ha funnet den rundt 32 kilometer unna. Der oppbevarte hun den ved leiet sitt frem til hun døde.

Å se på bildet av denne steinen i dag er å se tre millioner år tilbake i tiden. Hva tenkte dette apemennesket, da hun fant den spesielle steinen? Hvorfor bar hun den med seg hele den lange veien tilbake til hulen? Og hvem var dette kortvokste folket, som søkte ly under klippetaket? De kjente ikke til ilden eller brukte steinredskaper, men de kunne gå på to bein - og hadde kanskje et enkelt språk. Men hadde de evnen til å gjenkjenne et ansikt, gjengitt på overflaten av en liten stein?

Australopithecus blir ofte omtalt som en «avansert sjimpanse», men det er jo et begrep vi like gjerne kan bruke om vår egen art. Tilfeldig eller ikke, denne steinen er begynnelsen på en svært lang historie. Vår historie. ●

Begravelsesbyrået for
byen og distriktet

Solstrands
Begravelsesbyrå as

DØGNVAKT • 55 55 16 16

Vår erfaring – din trygghet

DAHLS
begravelsesbyrå

Tlf 55 13 15 00
www.dbeg.no

Begravelsesbyråkjeden Jølstad

Bergen & Omegn
BEGRAVELSEHJELP

- vi utfører alt det praktiske eller tilrettelegger
for pårørende som ønsker å gjøre noe selv

Knut Helge
Polden

Espen
Polden

Tom
Wilson

Heine
Polden

Døgntelefon: 55 21 44 50 • mobil: 917 51 700
www.bergenogomegn.no

AVD. BERGEN
Teatergt. 20
5010 Bergen
Tlf: 55 21 44 50

AVD. BERGEN VEST
2.etg på Shellstasjonen
Sartor, 5353 Straume
Tlf: 55 21 44 50

Gi barnet ditt gode
verdier med på veien

Møllebakken Skole er
en kristen grunnskole med
små undervisningsgrupper,
gode faglige resultater, og
et inkluderende miljø som
elevene trives i.

Kontakt oss gjerne
for å få vite mer.

MØLLEBAKKEN SKOLE

Syvendedags Adventistsamfunnets grunnskole i Bergen

www.mollebakkenskole.no post@mollebakkenskole.no Tlf: 55 20 71 70

Historisk gudstjenestereform

Skjold menighet har mange aktiviteter for forskjellige grupper. Høymessen er til for alle. Der treffes vi for å oppleve fellesskap sammen med Gud. Hvordan vi at høymessen skal utformes?

Hvor to eller tre er samlet i mitt navn er jeg midt iblant dem. Matt. 18, 20)

Ungdommens kirkemøte tok opp spørsmålet om gudstjenestereform i 2003. Reformen er unik og historisk, for første gang bestemmer menighetene selv hvordan gudstjenesten skal utformes.

Menighetsrådet i Skjold har etter måneder med utprøving og innspill kommet frem til et forslag. Dette året vil menighetsrådet senest 1. oktober sende inn en plan for høymesse i Skjold til biskopen i Bjørgvin. Så følger en prøveperiode 3-4 år, og så vil menigheten bestemme seg for en endelig høymesse.

Andre endringer som diskuteres:

Barnegudstjeneste: Det vil si en egenliturgi for barn i begynnelsen av høymessen, før søndagsskolen begynner. Her kan det for eksempel bli fortalt en fortsettelseshistorie fra søndag til søndag.

Meditativ pause etter preken: Pausen kan for eksempel bli fylt med mediativ musikk.

Alternativ Taizé-musikk: Sanger fra det økumeniske klosterfellesskapet Taizé finnes også i Den Norske Kirkes salmebok. Menighetsrådets forslag til liturgisk musikk

inkluderer stort sett kjente melodier fra den tradisjonelle høymessen, men med enkelte alternative forslag til bruke under enkelte høymesser i løpet av året. For eksempel er det forslag om et hallelujavers før og etter lesning av evangelieteksten, der et hallelujavers fra Taizé kan være et alternativ til det slaviske hallelujaverset som er foreslått av menighetsrådet. Også bønneledene kan avsluttes av et alternativt «Å Gud, hør vår bønn» fra Taizé, mens det fremdeles vil være den tradisjonelle «Herre, hør vår bønn» som brukes til de fleste høymesser.

De døde minnes: Etter den gamle ordningen ble menighetens døde minnet under kunngjøringene. Nytt er at dette flyttes til forbønnen og de dodes navn lese av prest/liturg fra alteret.

Vår Far: Kanskje blir det dette vi kommer til å si hvis nytt Fader Vår blir vedtatt. Så langt ser det ut til at det er et ønske fra mange, Altså at fader vår blir til Vår Far. Vår Far blir sagt høyt av menigheten istedenfor å bli sunget (med mulighet for å synge bønnene om noen år).

Personlig fredshilsen: Ved den tradisjonelle gudstjenesteordningen blir fredshilsen uttrykt mellom liturg og resten av menigheten. Menighetsrådet har sendt ut et forslag om individuell og personlig freds-

hilsen, der alle i kirkerommet ønsker Guds fred til de nærmeste rundt en.

Nattverdsutdeling: Menighetsrådet ønsker svært gjerne å høre innspill på om det under utdeling av nattverdsbrødet skal bli sagt: «Dette er Jesu legeme.» eller «Dette er Jesu kropp.» I bibeloversettelsen fra 2011 ble ordet «kropp» brukt, men tradisjonelt er «legeme» blitt brukt, og spørsmålet er åpent for høymessen i Skjold kirke.

Siste salme: Menighetsrådet har også foreslått at menigheten kan stå under siste salme i høymessen. Høymessen er Skjold menighets felles gudstjeneste. Hvordan ønsker vi at den skal utformes? Hva ønsker vi å ta med, hva ønsker vi å beholde fra tidligere? Et formål med gudstjenestereformen er at den skal være tilpasset den enkelte menighet og det enkelte kirkerom.

De ovennevnte er forslag fra menighetsrådet, endelig vedtak før prøveperioden (som foregår fra 2012 til 2015/16) skal gjøres av menighetsrådet i september og deretter oversendes biskopen i Bjørgvin. Menighetsrådet er svært interessert i å høre flere innspill fra alle som har en mening. Send gjerne inn innspill på e-post eller ved å kontakte prester og medlemmer i menighetsrådet personlig. ●

INGRID VALDE - INGRID.VALDE@GMAIL.COM

«Menneskeskjebner jeg har møtt»

I lengre tid har debatten vært intens om hvem som bør være en del av bybildet i landet vårt. Hvordan skal vi ha det? Hvem skal få være her? Meningene er mange – og delte.

Både på og mellom linjene har det vært skrevet om mennesker noen helst ikke vil se. Mennesker som noen mener bør finne seg andre steder å være – eller som burde vært stoppet ved grensen for «å dra hem der de hører heme». For de skremmer vekk kunder og turister. Fordi de er 'til sjanse' for oss som går forbi en person med plastkopp som tigger.

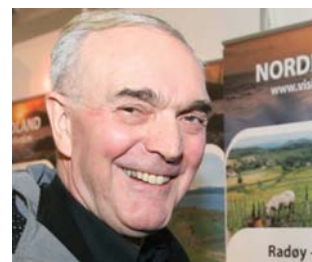
Dreier det seg om folk som strever – folk som har flyktet fra fattigdom og nød? Ønsker de å skape seg en fremtid for seg og

sine med fast jobb og skolegang som mål – eller er de rett og slett ute etter å lure oss «godtroende – velmenende nordmenn»? Finnes det bakmenn som tjener på at vi gir en 20-kroner opp i koppen til tiggeren? Den barmhjertige samaritan gikk ikke forbi da han så nøden - hva ville vår tids barmhjertige samaritan gjøre?

Mange har reist langt for å komme hit. Noen er herfra. Mange opplever å bli møtt med forakt og bortvisning. Er det nytt? Eller er det slik forholdet

alltid har vært mellom Romani folket og det norske samfunn?

Vi har invitert Ystebø til å komme denne fredagskvelden. Asbjørn Ystebø – til vanlig lektor ved «dannaen» (Danielsen videregående skole) - idéskaper og initiativtaker til Utvandringssenteret på Sletta – har opp gjennom årene kommet i kontakt med flere personer av Romani slekt rundt om i landet. Disse har fortalt om hvordan de har blitt «behandlet» av det norske stor-samfunnet. Det er skremmende og hjerteskjæ-

Asbjørn Ystebø.

FOTO: RADØY.KOMMUNE.NO

rende historier som ligner- og noen tilfeller overgår hva «Romani-folket» blir utsatt for i Sør-Europa i vår tid.

Vi har langt fra som mål å finne en løsning på utfordringen i løpet av 20-30 minutter. Men kanskje får vi noe å tenke mer på. Ystebø er en glimrende og engasjert forteller. ●

HVEM HVA HVOR i Skjold menighet

Ansatte og menighetsråd

Skjold menighetskontor

Skjoldlia 55, 5236 Rådal
Telefon: 55 59 71 10/12
Telefaks: 55 59 71 19
skjold.menighet@bergen.kirken.no

Menighetskonsulent

Marita Børve

Telefon: 55 59 71 12
marita.borve@bergen.kirken.no
Kontordager: mandag, tirsdag, onsdag og torsdag.

Kateket Gro Eman

Telefon: 55 59 71 11
gro.eman@bergen.kirken.no

Menighetspedagog / trosopplærer

Pt. vakant

Diakoniet

Diakon Kjerstin-Marie Vereide
kjerstin-marie.vereide@bergen.kirken.no
Telefon: 55 59 71 15

Kantor Guro Rotevatn Buder

Telefon arb.: 55 59 71 16
Telefon prv.: 412 05 127

Kirketjener Silje Brækken

Telefon: 916 92 224 / 55 59 71 18
silje.braekken@bergen.kirken.no

Sokneprest Arne Brekke

Telefon arb 55 59 71 14
Telefon prv 55 13 76 62
arne.brekke@bergen.kirken.no

Kapellan Bjørn Moe

Telefon arb 55 59 71 13
mobil 92 82 24 13
bjorn.moe@bergen.kirken.no

Menighetsrådsleder Eva Try

Telefon 551 13 13 52

Internettider/ menighetsblad

Ansvarlig utgiver:
Menighetsrådet
Redaktør Bjørn Moe
bjorn.moe@bergen.kirken.no
Nettpublisering: Bjørn Selfors
bselfors@broadpark.no

Kirkens konti

Skjold menighet:
1644. 21. 60035
(3411. 32. 01101)
Givertjenesten diakoni:
3418. 18. 00889
Konfirmentarbeid:
3418. 20. 00436

Aktiviteter

Skjold kirkekor

Skjold kirke - onsdager kl. 16.30 -18.00. Kontaktperson Grete Jacobsen - telefon 55 13 19 78

Cantus

Skjold kirke - tirsdager 19.45-22.00. Dir. Anne Berit Hodnø, telefon 90 53 11 56

Søråshøgda barnekor

Skjold kirke - torsdager fra kl. 17.30. Leder: Synnøve Flotve tlf. 55 91 21 13 / 41 45 04 85
seflotve@online.no
Hjemmeside: www.sbkor.no

Exstis (Skjold ten- sing)

Skjold kirke - onsdager kl. 19.00 - 21.30. Line Åse tlf. 91 39 38 41

Formiddagstreffet

Annenhver torsdag i ulike uker - kl. 12.00-14.00. Kontaktperson Kjerstin-Marie Vereide tlf. 55 59 71 15

10-kaffen

Annen hver torsdag i like uker - kl. 10.00-12.00. Kontaktperson Arne Brekke tlf. 55 59 71 14

KRIK Fana (Kristen Idrettskontakt)

Karl Henrik Berge tlf. 48 04 39 98

Misjonsforeningen

Hver andre tirsdag i måneden kl. 19.00. Kontakt kirkekontoret tlf. 55 59 71 10

Nordås KFUM-speidergruppe:

(gutter) Onsdager - Skjold kirke/ Smøråsfjellet. Knut-Erland Brun, tlf. 474 17708
- knubrun@online.no

Steinsvik 1 - KFUK-speidere

(jenter) Tirsdager - Skjold kirke Kontaktpersoner Hilde Hammer tlf. 95 04 43 91
hilde.hammer@hotmail.com
Kathrine Meitzner tlf. 97 77 50 35
kathrinemeitzner@gmail.com

Seniordans og TRIM

Seniordans: mandager kl. 11.00-12.30. Trim: onsdager kl. 11.00-12.30. Kontaktperson Astrid Teigene tlf. 45 02 51 03

Skjold kirkelag

Kontaktpersoner Berit Ådland tlf. 55 13 37 65 og Gerd Dale tlf. 55 13 27 29

Skjold søndagsskole

Se prekenliste side 16 for datoer

Ho er ein

Skjold menighet har i lengre tid venta på å få på plass seg som Kjerstin-Marie Vereide og sa at ho var av den

TEKST OG FOTO: BJØRN MOE

-Dialekten røpar at du ikkje er bergensar?

- Eg er faktisk fødd på Kvinne-klinikken. Men eg vaks opp på Vereide, ei vakker bygd i Glop-pen. Det vil seie at eg er nord-fjording! Der budde eg til gym-nastida på Firda var over.

- Og kvar gjekk vegen då?

- Fyrste året heimanfrå budde eg på Raudeberg og arbeidde i barnehage. Slik kunne eg reise ein del heim i hel-

gane; halde kontakten med familien og få med meg middags-mat tilbake. I løpet av det året fann eg ut at eg kunne tenkje meg å ta utdanning for å kunne arbeide innanfor kyrkja. Såleis bar det til Bergen og Norsk Lærarakademi der eg tok kristendom.

- Så då starta du på diakonutdanninga?

- Ja, eg byrja eigentleg i 1978, men kom ikkje i mål før enn i 2005. Då hadde eg teke grunn-utdanning som barnevernpe-dagog og vidare-

heil diakon

diakon i full stilling. 2. mai kom ei dame inn døra. Ho presenterte edle 1957-årgangen. Og så sa ho at ho hadde vore her før.

utdanning før eg fullførte diakoniutdanninga på Diakonhjemmet.

- Kva har du jobba med?

- Eg har allsidig erfaring frå arbeid mellom barn, unge og familiar. Dette inneber mellom anna at eg har jobba i barnehagar, som SFO-leiar og saksbehandler i barneverntenesta. Eg har også erfaring frå heildøgnsinstitusjonar for barn, ungdom og familiar.

Glad og rusfri

-Du har også erfaring frå Blå Kors?

- Ja, som 21-åring byrja eg som praktikant på Skogliheimen kursted på Askøy. Som ung jente var det jo interessant å jobbe på ein arbeidsplass med 70 mannlege bebuarar og mange sivilarbeidarar. Eg blei med i blåkorsarbeidet lokalt i Bergen og frå 1988-1992 var eg forbundssekretær i Blå Kors Ungdomsforbund på landsplan. På den tida var eg også med i det internasjonale arbeidet og kunne smykke meg med tittelen President i den europeiske ungdomssammenslutninga. Ja, det var ei gjevande og fasinerande tid. No er eg ikkje lenger aktiv innan Blå Kors, men eg seier framleis ja til eit rusfritt liv!

Aktiv i kyrkja

- Du har vore i Skjold før?

- Eg har hatt eit vikariat som diakon på deltid i Skjold menighet i 2004-05. Eg veit at det er mykje som skjer her på huset av aktivitetar og at det er mange dyktige medarbeidarar i sving. Det er jo svært positivt.

-Men du kjenner også menighetslivet frå andre samanhengar?

Eg har gått i Fridalen menighet gjennom mange år. I fleire periodar var eg med i soknerådet, har vore leiar av diakoniutvalet, kyrkjevert og klokkar.

-No er du i Skjold menighet og det er utarbeidd ein diakoniplan. Korleis ser du på planen som ein arbeidsreiskap?

- I diakoniplanen kan vi lese at Skjold menighet har som mål at den diakonale tenkinga skal setje sitt preg på alt arbeidet

i kyrkjelyden. Ordet diakoni tyder teneste og at det er kyrkja si omsorgsteneste. Ofte seier ein at det er evangeliet i handling og vert uttrykt gjennom nestekjærlig, inkluderande fellesskap, vern om skaparverket og kampen for rettferd. Eg tykkjer planen gjev ei fyldig oversikt over verksemda. Likevel er det nok slik at ein plan ikkje fangar opp alle behov i kyrkja. Menigheten er ein levande organisme og ein må difor vere fleksibel og kunne endre planen i tråd med nye utfordringar.

- Er det noko som du synes er spennande?

- Å treffe menneske er alltid spennande. Kanskje er eg mest spent på å få møte ungdommane. Då kjem ein gjerne tett på både gleder og sorger. Elles ser eg fram til å kunne samarbeide med dei andre i staben og folk elles i prostiet.

- Ser du utfordringar?

- Det er eit breitt arbeidsfelt diakonen bevegar seg innafor. Det fins eit hav av muligheter, men ein må samstundes innsjå at ein ikkje rekk over alt. Det er nødvendig å kunne setje egne grenser. Ein stressa diakon er ikkje noko å samle på!

Vandre saman med

- Kva ser du på som det sentrale for diakonen?

- Diakoni handlar om å tene kvarandre med Kristus som utgangspunkt. Ein skal ha eit særleg auge for menneske i sårbar situasjonar og dei som fell utanfor i ulike samanhengar, det vere seg ung eller eldre. Å vere diakon handlar om å gå ved sida av eit anna menneske på vegen framover. Ein skal gje omsorg på ein slik måte at ein set folk i stand til å ta ansvar for eige liv og oppleve seg som verdfull.

-Korleis levandegjere diakonien i kyrkjelyden?

- Det blir vesentleg å hugse på at kvar og ein av oss er snekra saman på underfullt vis med ånd, sjel og kropp. Og alle er vi skapte ulike med kvar våre ressurser. Difor gjeld det å bruke dei evnene som Gud har utrusta oss med. På den måten kan vi saman byggje fellesskap der menneske kan vekse og trivast. ●

Skjold trenger flere givere!

Vi er mange som kjenner tilhørighet til Skjold kirke. Jeg går til kirke fordi jeg føler jeg trenger det. I kirken rettes oppmerksomheten først på det som ligger bak, og så rettes blikket mot Guds Ord til trøst og oppmuntring.

AV MENIGHETSRAÐLEDER EVA TRY

Guds nærvær kan fornemmes gjennom ord, toner og kunst å hvile øynene på. Hver gudstjeneste avsluttes med velsignelsen. Den kristne tro har gitt livsmot til små og store i mange generasjoner.

Kirken er i forandring, og mer ansvar ligger på menigheten lokalt sammenlignet med da vi tilhørte Staten. Trosopplæringsreformen er innført. Gudstjenestereformen er vedtatt, og er under innføring. Mange møter til gudstjeneste i Skjold kirke, og det håper vi fortsetter!

Skjold menighet har et stort aktivitetsnivå, og det er vi glad for og stolt over. Selv om det meste av dette dekkes ved frivillig innsats koster det selvsagt også en del å opprettholde aktivitetsnivået som vi ønsker. Menigheten er derfor avhengig av faste inntekter i tillegg til offentlige bevilgninger.

Vi har nå fått ny diakon, og det er vi takknemlige for! Lønnsmidler til halve stillingen må dekkes av gaver. Av andre områder som er avhengig av gaver kan nevnes barne- og ungdomsarbeid, dåpsopplæring, søndagsskole, diakoniarbeid, skole-kirke-samarbeid og menighetsbladet. Trosopplæringsplanens mange tilbud og tiltak for barn og unge krever også innsamlede midler. Totalt har vi behov for omtrent 400 000 pr år til lønn og sosiale utgifter til diakonstillingen, samt til materiell og utstyr til arbeidet for små og store. Det er mange som allerede gjør en stor innsats som frivillig. I perioder kan det være vanskelig. Da kan det å gi gaver til arbeidet være et godt alternativ. Du bestemmer selv hvor mye du vil gi, når du vil gi, og hvordan. Det kan avtales faste automatiske trekk i form av avtalegiro, som må inngås skriftlig. Du kan også gi enkeltbeløp. Om du gir mer enn 500,- kroner per år (inntil 12 000,- kroner), kan du trekke fra på skatten (for skattetrekk kreves at du oppgir personnummer). Hvis du er interessert, ta kontakt med menighetskonsulent Marita Børve (55 59 71 12).

Velkommen som fast giver i Skjold menighet!

Menighetskalender

døpte

20.05. Ingrid Lilleøren Lie
20.05. Pauline Flåten Nygaard
20.05. Nikoline Jensen Rødseth
27.05. Inger-Marie Olstad Kjeilen
27.05. Tobias Strann Aaen
27.05. Mina Ohnstad Monsen
27.05. Henrik Kristoffersen Krogsrud
27.05. August Ulstein Rafto
03.06. Marius Waage
03.06. Marius Skålevik Skogstrand
03.06. Sara Jordal Vikanes
03.06. Ada Heide Arildsen
10.06. Erle Marie Holen Salomonsen
10.06. Even Thorsen Dagestad
10.06. Ulrik Solberg Linde
10.06. Thea Marie Bakke
17.06. Georg Aas Opheim
17.06. Oliver Løseth Veland
24.06. Eirik Magnus Festervoll
24.06. Amanda Odine Andersen-Eidnes
24.06. Markus Grongstad Nilsen
24.06. Lorentz Sælensminde Sutherland
24.06. Maja Kristine Borge Birkeland
24.06. Tobias Eidsheim Haugsbø
24.06. Kristoffer Lønning
08.07. Sofie Flugum-Hanøy
05.08. Hanne Gjesdal
05.08. Sebastian Klever
12.08. Andreas Brekke-Strandå

vigde

09.06. Kristine Aardal og Knut Magnus Fjeld
16.06. Lene Therese Storebø og Christian Monsen
07.07. Hilde Revheim og Fredrik Endresen Sture
04.08. Vigdis Holdhus og John Ulvenes
11.08. Monica Therese Gusdal Erichsen og Torbjørn Borge
11.08. Vigdis Mikkelsen og Yngve Midtun

begravelser

11.05. Gerhard Kahrs
16.05. Rune Lambach
18.05. Hjørdis Tylden
23.05. Aagot Albrecht
30.05. Berit Sognnæs Birkeland
01.06. Tormod Tande
07.06. Solveig Birkeland
08.06. Lovise Johnstad
19.06. Agnes Johannessen
19.06. Bjørn Mowinckel Nilsen
20.06. Christian Krohn-Hansen
20.06. Arne Opheim
04.07. Marita Idun Skogstrand
20.07. Aslaug Margrete Schmidt
31.07. Olav Lundgren

gudstjenester

Lørdag 1. september kl. 11.00. og kl. 13.00.

Konfirmasjonsgudstjenester. Kateket Gro Eman /Kapellan Bjørn Moe

Søndag 2. september kl. 11.00:
14. søndag i treenighetstiden. Familie/ Skolestart-gudstjeneste. Kap. Bjørn Moe. Søråshøgda barnekor. Dåp, kirkekaffe.

Søndag 9. september kl. 11.00:
15. søndag i treenighetstiden. Gudstjeneste. Lukas 10. 38-42. Kapellan Bjørn Moe. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 16. september kl. 11.00:
16. søndag i treenighetstiden. Gudstjeneste. Matteus 5, 10-12. Sogneprest Arne Brekke. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 23. september kl. 11.00:
17. søndag i treenighetstiden. Gudstjeneste. Lukas 7, 11-17. Sogneprest Arne Brekke. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 30. september kl. 11.00:
18. søndag i treenighetstiden.

Familiegudstjeneste 4-årsbok. Sogneprest Arne Brekke. Dåp, kirkekaffe.

Søndag 7. oktober kl. 11.00:
19. søndag i treenighetstiden. Gudstjeneste. Diakoniens dag. Johannes 7. 14-17. Kapellan Bjørn Moe. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 14. oktober kl. 11.00:
20. søndag i treenighetstiden. Gudstjeneste. Markus 10. 2-9. Kapellan Bjørn Moe. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 21. oktober kl. 11.00:
21. søndag i treenighetstiden. Familiegudstjeneste m/ menighetsbarnehagen. Lukas 16. 19-31. Kapellan Bjørn Moe. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 28. oktober kl. 11.00:
Bots og bededag. Gudstjeneste. Lukas 18, 9-14. Sogneprest Arne Brekke. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Søndag 4. november kl. 11.00:
Allehelgensdag. Gudstjeneste. Matteus 5, 13-16. Kapellan Bjørn Moe. Dåp, nattverd, kirkekaffe.

Fredagskafé med *Krydder*

-ukeslutt for travle voksne

Fredagskaféen er peisestuen i kirken. Ta med litt pålegg - det blir servert godt brød og te/ kaffe.

14. september kl. 19.30:
Romanifolket, -«menneske-skjebner jeg har møtt»
Ved Asbjørn Ystebø

19. oktober kl. 19.30:
«Stressmestyring i hverdagen.»
Ved Inger Helene Nordeide

Konsert med Ole Paus

Ole Paus kommer til Skjold kirke søndag 21.oktober kl. 19.00. Billetter kr. 250. Flere detaljer kommer.